

ЩОДО ОСОБЛИВОСТЕЙ КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Макушев Петро Васильович,

д.ю.н., професор,

професор кафедри історії та теорії

Університет митної справи та фінансів

м. Дніпро, Україна

Поряд з видами юридичної відповідальності: дисциплінарної, адміністративної, кримінальної, цивільної існує конституційно-правова відповідальність, яка окремий вид юридичної відповідальності. Її особливостями слід вважати: 1) те, що вона забезпечується примусовим впливом держави, таким чином гарантується стабільна, стійка, а також передбачувана її реалізація [1, с. 653]; 2) конституційно-правова відповідальність може реалізуватися як у судовому порядку, так і шляхом прийняття рішення окремим органом державної влади або місцевого самоврядування.

Наразі, часто вживаною є практика припинення повноважень голів органів місцевого самоврядування рішеннями відповідних місцевих рад, а українські суди нерідко поновлюють голів у своїх повноваженнях, скасовуючи рішення рад.

На даний час не існує нормативного визначення конституційно-правової відповідальності, проте є загальна доктрина визначення такої дефініції (теоретичного поняття).

Сучасні науково-прикладні та практичні дослідження даної тематики, визначають конституційно-правову відповідальність як самостійний вид юридичної відповідальності, визначений нормами конституційного права, що передбачає заохочення державою позитивного діяння суб'єкта конституційно-правових відносин, наслідки якого перевищують вимоги конституційно-правових приписів (позитивний аспект) або негативну

реакцією держави на конституційний делікт, що передбачає зазнавання суб'єктом конституційного правопорушення визначених санкцій у межах чинного конституційного законодавства [2].

Взагалі, для того, щоб настала юридична відповідальність, необхідною є сукупність складових:

- підстава нормативна (закріплення складу правопорушення в нормативно-правовому акті);
- підстава фактична (сукупність юридичних фактів).

Традиційно, в теорії держави і права, а також, в практиці юридичної діяльності, розрізняють нормативні та фактичні підстави настання відповідальності. Говорячи взагалі, нормативною підставою є норма права. Фактичною підставою є те, за що суб'єкт може нести фактичну відповідальність.

Для конституційно-правової відповідальності підставою є ті обставини, за яких відповідно до конституційно-правових норм вона настає [3, с. 63]. В той же час порушення моральних, політичних норм не може розглядатися як підстава конституційної відповідальності, якщо таке законодавчо не унормоване.

Отже, єдиною підставою притягнення особи до відповідальності є конституційно - правовий делікт, тобто, протиправне діяння/бездіяльність, задіяна навмисно, або необережно, яке завдало шкоди або створило небезпеку заподіяння шкоди суспільним відносинам у сфері здійснення публічної влади і за яке законодавством передбачена конституційно-правова відповідальність [4, с. 37]. І якщо нормативною підставою для конституційно-правової відповідальності є конституція України та інші нормативно-правові акти, що регулюють відповідні відносини, то фактичною підставою є порушення приписів конституційного законодавства, яке не відповідає диспозиції конституційно-правової норми, яка в свою чергу охороняється конституційно-правовою санкцією.

Сутністю конституційно-правової відповідальності є той факт, що у процесі здійснення охоронної функції Конституції виникають відповідні охоронні правовідносини. Вони мають вузьке розповсюдження, але повинні бути унормованими у забезпеченні конституційного правопорядку. Внаслідок неправомірної поведінки суб'єктів виникає негативна реакція з боку держави, причому вона з'являється кожного разу, коли права та інтереси учасників правовідносин, окремої особи або суспільства в цілому, або сама Конституція потребують державно-правового захисту.

Конституційно-правова відповідальність має усі необхідні елементи, що притаманні юридичним правовідносинам, а саме: об'єкт, суб'єкти, зміст, юридичний факт.

Оскільки конституційно-правова відповідальність сама є специфічною областю правовідносин, то таким же специфічним є її суб'єктно-об'єктний склад. Суб'єктами конституційно-правових відносин є усі суб'єкти конституційно-правових відносин (за винятком нації, національних меншин і корінних народів), які відповідно до конституційно-правових норм зобов'язані та здатні нести конституційно-правову відповідальність за вчинені протиправні діяння. Об'єктами конституційно-правової відповідальності є суспільно-політичні цінності, що охороняються нормами конституційного права: народовладдя, організація державної влади та місцевого самоврядування, права і свободи людини і громадянина тощо, проти яких спрямовані конституційні делікти і яким вони можуть заподіяти або заподіюють шкоду. В загальному вигляді – об'єктом є конституційний лад України.

Взагалі ж, перелік особливостей конституційно-правових відносин є достатньо великим. Наприклад, ще однією суттєвою особливістю є наявність специфічних санкцій, які є притаманними саме цим правовідносинам. До таких можна віднести: дострокове припинення повноважень Верховної Ради України, імпічмент Президента України з поста, відставка Кабінету Міністрів

України, відкликання депутата місцевої ради, позбавлення громадянства тощо.

Сучасні фахівці-практики все частіше наголошують на необхідності прийняття спеціального Закону, який би системно регулював усі аспекти такого суспільного інституту, як конституційно-правова відповідальність з огляду на те, що практично усі інші види юридичної відповідальності мають системне нормативне врегулювання, їх норми містяться у Законах та Кодексах.

Натомість, конституційно-правова відповідальність такого нормативного упорядкування не має і регулюється фрагментарно та опосередковано декількома Законами та підзаконними нормативними актами. А останні, в свою чергу, мають приклади певних протиріч або ж несумісності у застосуванні відповідних норм, що призводить до прогалин у судовій практиці.

Підсумовуючи сказане, слід зазначити, що конституційно-правова відповідальність є наразі правовим інститутом, який потребує актуалізації та вдосконалення задля його коректного застосування його норм в сучасній юридичній практиці.

Список використаних джерел:

1. Ткаченко Ю.В. Особливості конституційно-правової відповідальності. *Форум права*. 2013. № 3. С. 652-656.
2. Руснак Б. Конституційно-правова відповідальність: практичні аспекти. LeXInform. Юридичні новини України. URL: <https://lexinform.com.ua/dumka-eksperta/konstytutsijno-pravova-vidpovidalnist-praktychni-aspekty/>.
3. Батанова Н.М. Конституційно-правова відповідальність як вид конституційно-правових відносин. *Часопис Київського університету права*. К., 2009. № 2. С. 60-66.

4. Кресіна І.О. Інститут імпічменту: порівняльний політико-правовий аналіз / І.О.Кресіна, А.А. Коваленко, С.В. Балан. К.: Видавництво «Юридична думка», 2004. 176 с.